

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Навчально-науковий інститут публічної служби та управління
Кафедра місцевого самоврядування та розвитку територій

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
з дисципліни

**«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»**

Затверджено
на засіданні кафедри місцевого
самоврядування та розвитку територій
Протокол № 1 від «27» серпня 2024 р.

Одеса – 2024

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Управління фінансами місцевого самоврядування» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування / Укл. О.В. Голинська, Г.І. Куспляк. – Одеса: Одеська політехніка, 2024. – 50 с.

Укладачі: Олеся Голинська, к.держ.упр., доцент
Галина Куспляк, к.держ.упр., доцент

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Управління фінансами місцевого самоврядування» призначені для здобувачів денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Заняття 1 Бюджет, як основний фінансовий план органу місцевого самоврядування	5
Заняття 2 Порівняльний аналіз повноважень та функцій учасників бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування в Україні.	8
Заняття 3 Здійснення бюджетного процесу на місцевому рівні.	12
Заняття 4 Світовий досвід функціонування місцевих фінансів.	15
Заняття 5 Аналіз власних доходів місцевого бюджету	17
Заняття 6 Аналіз податкових надходжень місцевого бюджету.	22
Заняття 7 Оцінка ефективності місцевих податків і зборів.	26
Заняття 8 Управління у сфері місцевого фінансового вирівнювання.	29
Заняття 9 Система горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій.	32
Заняття 10 Аналіз видаткової частини бюджетів місцевого самоврядування.	34
Заняття 11 Складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів і звітів про їх виконання.	37
Заняття 12 Оцінка ефективності та моніторинг показників результативності бюджетних програм.	42
Заняття 13: Методика здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм на місцевому рівні.	46

ВСТУП

Мета дисципліни «Управління фінансами місцевого самоврядування» - надати систематизовані знання й поглибити практичні знання, уміння, навички, загальні засади методології наукової та професійної діяльності, достатні для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності органами місцевого самоврядування у сфері фінансів.

Завдання навчальної дисципліни:

- розкрити сутність місцевої бюджетної політики і тенденції її розвитку, а також зміст базових категорій;
- з'ясувати методологічні основи механізму здійснення бюджетного процесу на місцевому рівні та його виконання у процесі фінансової діяльності органів місцевого самоврядування;
- аналізувати державно-управлінські відносини в бюджетній сфері, законодавчі акти, форми і методи державного регулювання на місцевому рівні в Україні, показники виконання бюджетів різних рівнів;
- ознайомити з основними напрямками, із кращим вітчизняним і зарубіжним досвідом здійснення бюджетної політики на муніципальному рівні, обґрунтувати її практичне значення для сьогодення.

Особливість дисципліни полягає в тому, що вона побудована на використанні сучасних фінансових інструментах формування та використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування із застосуванням інноваційних підходів управління ними. Дисципліна спрямована на формування практичних навичок використання отриманих знань у власному науковому дослідженні.

Опанування дисципліни дозволяє розширити теоретичні та поглибити практичні знання слухачів з питань управління місцевими фінансами, визначення їх складу, структури, джерел наповнення, а також ролі у забезпеченні виконання власних та делегованих державою повноважень органам місцевого самоврядування в умовах сучасного реформування.

Практичне значення та використання отриманих знань: аналізувати та інтерпретувати дані вітчизняної й світової практики з управління фінансами місцевого самоврядування. Представляти результати аналітичної й дослідницької роботи для прийняття управлінських рішень з підвищення фінансової незалежності місцевого органу самоврядування. Результати навчання:

РН1. Здатність здійснювати збір, аналіз і обробку інформації, необхідної для вирішення поставлених задач з питань управління фінансами місцевого самоврядування.

РН2. Здатність аналізувати й залучати кращий світовий досвід для вирішення управлінських завдань з фінансових питань на рівні місцевого самоврядування.

РН3. Здатність обирати інструментальні засоби при здійсненні обробки та аналізу інформації, необхідної для вирішення поставлених завдань з управління фінансами місцевого самоврядування.

РН4. Володіти практичними навичками з формування системи моніторингу результативності

Заняття 1: Бюджет, як основний фінансовий план органу місцевого самоврядування

I. Питання для обговорення:

- 1) Склад і структура місцевого бюджету.
- 2) Характеристика стану місцевого бюджету як фінансового плану.
- 3) Відмінності бюджету як фінансового плану від бюджету як економічної категорії.
- 4) Взаємозв'язок місцевого бюджету з планом сталого розвитку регіону та держави.

II. Індивідуальне завдання. Побудувати схематично взаємозв'язок обраного місцевого бюджету з плановими показниками сталого розвитку регіону. З'ясувати, чи прослідковується закономірність виконання планових показників сталого розвитку регіону із показниками виконання місцевих бюджетів.

Вид заняття: практичне заняття

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо визначення структури місцевого бюджету як основного фінансового плану органу місцевого самоврядування.

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Склад та структуру місцевого бюджету як основного фінансового плану.	1. Здійснювати характеристику стану місцевого бюджету як фінансового плану.
2. Відмінності бюджету як фінансового плану від бюджету як економічної категорії.	2. Проводити взаємозв'язок місцевого бюджету з планом сталого розвитку регіону та держави.
3. Основні складові сталого розвитку.	

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Голинська О.В. Про місцеві бюджети – людською мовою: Методичний посібник. Миколаїв: ФРМ, 2014. 60 с. URL: <http://www.frgn.mk.ua/wp-content/uploads/2014/12/bro.pdf>.
2. Децентралізація управління публічними фінансами в Україні : монографія ; за заг. ред. О. Ю. Амосова. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2018. 200 с.
3. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади / Р.Б. Примуш, К.М. Гочачілов, В.В. Луцюк та ін.; за заг. ред. В.М. Олуйко. К. : Ваіте, 2017. 432 с. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/InstrumentyRozvytky_RadaE uropy_Book_432str_A5_22__4-4_coverblok_prew_010317.pdf.
4. Куспляк Г.І., Куспляк І.С. Індикатори досягнення цілей сталого розвитку України. Актуальні проблеми державного управління. 2021. Вип.3(84). С. 240-246.
5. Куспляк Г.І., Куспляк І.С. Сталий розвиток: етапи становлення, сутність поняття, основні вектори та інтерфейси. Державне будівництво. 2020. Вип. 2/2020. URL: <http://db.journal.kharkiv.ua/index.php/db/issue/view/8>.
6. Мельник Л. М., Дума В. Л. Формування бюджетного потенціалу місцевих фінансів : монографія. Київ : Кондор, 2019. 216 с.
7. Управління місцевими фінансами: навч. посіб. / А.Г. Ахламов, О.В. Голинська, І.В. Яцкевич; за заг. ред. А.Г. Ахламова. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2013. 332 с.
8. Фінанси територіальних громад : навч. посібник / Л.С. Гаватюк, А.Г. Корбутяк, Н.Я. Сокровольська, Е.О. Юрій. Чернівці, 2019. 182 с.
- Законодавчі акти та нормативно-правові документи***
9. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
10. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
11. Про затвердження Концепції сталого розвитку населених пунктів: постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 № 1359-XIV / офіц. веб-портал Верхов. Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>.
12. Про органи місцевого самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
13. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
14. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

Додаткова література:

1. Бурик З. М. Теоретико-методологічні засади державного регулювання сталого розвитку України: дис. ... д-ра наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.» / Зоряна Михайлівна Бурик ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2018. 468 с.
2. Васильєва О. І. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад / О. І. Васильєва, Н. В. Васильєва. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №. 8. С. 74-78.
3. Інформаційне забезпечення моніторингу ЦСР, метадані. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/ukr/st_rozv/metadata/metadata.htm.
4. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навч. посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
5. Місцевий розвиток : кращі практики та інструменти розумного зростання : колективна монографія / за заг. ред. проф. В.Б. Родченка. Харків : «Друкарня Мадрид», 2017. 212 с.
6. Оцінка прогресу досягнення ЦСР в Україні (за методологією Економічної та соціальної Комісії ООН для Азії та Тихого океану (UNESCAP)). Офіційний веб-сайт Державної служби статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/ukr/2.htm.
7. Публічне управління сталим розвитком територій / Н. Васильєва, О. Васильєва, С. Приліпко. Збірник наукових праць ЛОГОС. 2020. Т. 2. С. 12-14.

Заняття 2: Порівняльний аналіз повноважень та функцій учасників бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування в Україні.

I. Питання для обговорення:

- 1) Учасники бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування в Україні.
- 2) Законодавче забезпечення учасників бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування в Україні.
- 3) Повноваження та функції учасників бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування в Україні.
- 3) Зміна повноважень та функцій учасників бюджетного процесу в умовах децентралізації.

II. Індивідуальне завдання.

Провести аналіз повноважень та функцій з питань фінансів обраного учасника бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування.

Вид заняття: практичне заняття

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо здійснення порівняльного аналізу повноважень та функцій учасників бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування в Україні.

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

Кожен студент представляє відповідну ланку управління або орган місцевого самоврядування, що приймає участь у бюджетному процесі.

Практичне заняття виконується шляхом проведення аналізу повноважень та функцій з питань фінансів обраного учасника бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування:

- територіальна громада;
- міська (селищна, сільська) рада;
- міський (селищний, сільський) голова;
- староста села, селища;
- виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
- головні розпорядники коштів;
- відповідальні виконавці бюджетних програм;
- постійні комісії місцевих рад;
- місцеві фінансові органи;
- територіальні органи Казначейства;

- територіальні органи Державної фіскальної служби тощо.

Представник відповідної ланки готує доповідь та заносить дані у Таблицю 1.1, а саме:

- вказати підстави формування,
- зазначити основні завдання,
- здійснити характеристику основних функцій та повноважень,
- навести як позитивні так і проблемні приклади роботи,
- зробити висновки (критичний аналіз функцій, завдань, повноважень, надати пропозиції щодо змін, які необхідно здійснити для ефективного функціонування обраної ланки управління або органу місцевого самоврядування).

Таблиця 1.1 Аналіз повноважень та функцій у сфері фінансів

(назва органу)

Підстави формування	Основні завдання	Основні функції та повноваження	Приклади
1	2	3	4
Висновки:			

Методичні та дидактичні матеріали для виконання практичних завдань: підбір документів, що регламентують діяльність окремої ланки управління або органу місцевого самоврядування у сфері фінансів, опрацювання періодичних видань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Законодавче забезпечення учасників бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування в Україні.	1. Орієнтуватися у системі органів місцевого самоврядування
2. Завдання учасників бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування.	2. Розрізняти функції та повноваження з питань фінансів всіх учасників бюджетного процесу на місцевому рівні.
3. Функції та повноваження окремої ланки учасників бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування.	3. Критично осмислювати проблемні питання з організації бюджетного процесу на місцевому рівні.

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Бюджетна система [Електронний ресурс] : підручник / С. В. Юшко. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 383 с.
2. Казначейська система: підручник / за заг. ред. А.І. Крисоватого, О.П. Кириленко, Т.Я. Слюз. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 364 с.
3. Фінанси територіальних громад : навч. посібник / Л.С. Гаватюк, А.Г. Корбутяк, Н.Я. Сокровольська, Е.О. Юрій. Чернівці, 2019. 182 с.
4. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О. П. Гетманець ; Бандурка О. М., Гетманець О. П., Жорнокуй Ю. М. та ін. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2017. – 392 с.
5. Фінансове право України: навчальний посібник / М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, І. М. Проць, Р. М. Скриньковський, Ю. Р. Лозинський. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с.

Законодавчі акти та нормативно-правові документи

6. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
8. Питання Міністерства економіки: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#n10>.
9. Про Державну фіскальну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>.
10. Про затвердження Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі: наказ Міністерства фінансів України від 14.12.2001 № 574. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0003-02>.
11. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>.
12. Про затвердження положень про територіальні органи Державної казначейської служби України: наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2011 № 1280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1236-11>.
13. Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ з питань фінансів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної у м. Києві та Севастополі державної адміністрації: постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 № 348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2013-п>.
14. Про органи місцевого самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Інформаційні ресурси:

1. Державна Казначейська служба України. URL: www.treasury.gov.ua
2. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: www.kmu.gov.ua
3. Міністерство фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua.
4. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>
5. Рахункова палата.. URL: <https://rp.gov.ua/home>
6. Сайти місцевих рад – інформація та документи щодо бюджету громади: рішення про затвердження місцевого бюджету та його виконання, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, інша документація.

Заняття 3: Здійснення бюджетного процесу на місцевому рівні.

I. Питання для обговорення:

- 1) Сутність та стадії бюджетного процесу на місцевому рівні.
- 2) Аналіз законодавчої бази з питань здійснення бюджетного процесу.
- 3) Методи бюджетного планування.
- 4) Проблеми казначейського виконання місцевих бюджетів.
- 5) Впровадження гендерно орієнтованого підходу в бюджетний процес органів місцевого самоврядування.
- 6) Впровадження в Україні прозорого місцевого бюджету.

II. Індивідуальне завдання. Сформувати бюджетний календар за відповідальними виконавцями та термінами виконання, обравши одну із стадій бюджетного процесу.

Вид заняття: практичне заняття

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо здійснення бюджетного процесу на місцевому рівні.

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал, література.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Розподіляти за напрямками ефективного управління стадіями бюджетного процесу	1. Визначати етапи та стадії здійснення бюджетного процесу на місцевому рівні

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Впровадження в Україні прозорого місцевого бюджету: досвід та виклики. Громадське партнерство «За прозорі місцеві бюджети!», Одеська обласна організація ВГО «Комітет виборців України», Фундація «Відкрите суспільство». Одеса, 2016. 198 с.
2. Гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі : практ. посіб. / Т. Іваніна, О. Кисельова, М. Колодій, О. Остапчук, О. Цюпа. Київ : Віваріо, 2020. 88 с.
3. Методологія оцінки прозорості місцевих бюджетів / за заг. ред. О.В. Голинської, А.О. Матвієнко // Громадське Партнерство «За прозорі місцеві бюджети!» в співпраці з Асоціацією міст України та науковцями НАДУ при Президентіві України. Київ, 2017. 74 с.
4. Овчаренко Т. Модель фінансового менеджменту в умовах переходу до середньострокового бюджетного планування у територіальній громаді:

посібник / Т. Овчаренко, Ю. Савельєва та ін. ЄС/ПРООН, 2020. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/702/Financial_Management_Model.pdf.

5. Огородова Т. Впровадження гендерно орієнтованого підходу в бюджетний процес органів місцевого самоврядування: посібник / Т. Огородова, С. Жаворонкова. К.: Проект ПРОМІС, 2021. 61 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/704/GOB-Manual_PLEDDG.pdf.

6. Сидорович М. Муніципальні фінанси : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / М. Сидорович. Київ : НаУКМА, 2021. 68 с.

7. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / В.В. Зубенка, А.С. Крупник, Т.А. Шаповал, А.І. Корнієнко, О.В. Голинська [За заг. ред. В.В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження». К., 2017. 184 с.

8. Фінанси територіальних громад : навч. посібник / Л.С. Гаватюк, А.Г. Корбутяк, Н.Я. Сокровольська, Е.О. Юрій. Чернівці, 2019. 182 с.

Законодавчі акти та нормативно-правові документи

1. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі : наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 р. № 1.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення підготовки пропозицій до прогнозу місцевого бюджету : наказ Міністерства фінансів України від 23.06.2021 № 365. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/Наказ%20365.pdf>.

4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні: наказ Міністерства фінансів України від 03.03.2020 № 94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0094201-20#Text>.

5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки та затвердження Бюджетного регламенту проходження бюджетного процесу на місцевому рівні: наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2019 № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0228201-19>.

6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 30 бер. 2016 р. № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-16>.

7. Про затвердження типових форм бюджетних запитів для формування місцевих бюджетів: наказ Міністерства фінансів України від 17.07.2015 № 648. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-15>.

8. Про особливості складання проектів місцевих бюджетів на 2022 рік: лист Міністерства фінансів України від 12.08.2021 № 05110-14-6/25339. URL:

https://rada.info/upload/users_files/04415867/aa4ae42094cadb25bd3a0d0461e37950.

Додаткова література:

1. Куценко Т.Ф. Форми залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні: оглядовий аналіз. Економіка та держава. № 7/2020. 2020. С.66-72.
2. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навч. посібник / Г. Миськів. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
3. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
4. Куценко Т.Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. Економіка та держава. № 6/2016. 2016. С.62-66.
5. Куценко Т.Ф. Форми залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні: оглядовий аналіз. Економіка та держава. № 7/2020. 2020. С.66-72.
6. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навч. посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
7. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.
2. Сайти місцевих рад – інформація та документи щодо бюджету громади: рішення про затвердження місцевого бюджету та його виконання, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, інша документація.

Заняття 4: Світовий досвід функціонування місцевих фінансів.

I. Питання для обговорення:

I. Питання для обговорення:

- 1) Аналіз існуючої законодавчої бази з питань формування місцевих фінансів федерального та муніципального бюджетів США.
- 2) Проблеми самостійності місцевих бюджетів у світі.
- 3) Світові тенденції розвитку підприємств муніципальних форм власності.
- 4) Необхідність та наслідки запозичення елементів досвіду різних країн.

II. Індивідуальне завдання.

Підготувати доповіді про:

1. Систему управління місцевими бюджетами в пострадянських державах (на вибір).
2. Систему управління місцевими бюджетами в США.
3. Систему управління місцевими бюджетами в країнах ЄС (на вибір).
4. Систему управління місцевими бюджетами в країнах Азійського простору (на вибір).

Вид заняття: практичне заняття

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо необхідності та наслідків запозичення елементів світового досвіду функціонування місцевих (муніципальних) фінансів.

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал.

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Законодавчу базу з питань формування муніципальних (місцевих) фінансів різних країн світу.	1. Визначати напрямки управління фінансами муніципального рівня, що застосовуються в країнах ЄС, США, Східної Європи, в Азії.
2. Проблеми самостійності місцевих бюджетів у світі	Окреслювати напрямки ефективного управління місцевими фінансами.

3. Світові тенденції розвитку підприємств муніципальних форм власності.	3. Здійснювати підготовку пропозицій щодо запровадження досвіду різних країн в Україні.
---	---

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Адаптація міжнародного досвіду управління державними фінансами. За матеріалами експертів GIZ / Е. Бауманн, У. Бехманн, Г. Вайланд та ін. – К.: ДННУ «Акад.фін.управління», 2014. – 145 с.
2. Фінанси : навч. посібник: експрес курс / Волохова І. С., Шикіна Н. А., Волкова О. Г. та ін.; за заг. ред. Волохової І. С. Харків: Видавництво «ПромАрт», 2018. 262 с.
3. Фінанси зарубіжних країн: навчальний посібник / Кізіма Т. О., Кравчук Н. Я., Горин В. П. та ін.; за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2013. 287 с.
4. Фінанси територіальних громад : навч. посібник / Л.С. Гаватюк, А.Г. Корбутяк, Н.Я. Сокровольська, Е.О. Юрій. Чернівці, 2019. 182 с.
5. Фінансові системи зарубіжних країн : навчальний посібник. / О.М. Савастєєва. К.: ФОП Гуляєва В. М., 2019. 177 с.

Заняття 5: Аналіз власних доходів місцевого бюджету

I. Питання для обговорення:

- 1) Сутність доходів бюджету, джерела та методи їх формування.
- 2) Склад і структура доходів місцевого бюджету.
- 3) Основні джерела доходів спеціального фонду місцевих бюджетів.
- 4) Основні джерела доходів загального фонду місцевих бюджетів.
- 4) Джерела формування бюджету розвитку місцевого бюджету.
- 5) Джерела формування резервного фонду місцевого бюджету.
- 6) Власні надходження бюджетних установ.

II. Індивідуальне завдання. Здійснити аналіз бюджету місцевого самоврядування та прослідкувати динаміку змін власних доходів бюджету за останні два роки з визначенням факторів впливу на ці зміни. Зробити висновки та рекомендації щодо нарощування дохідної складової місцевого бюджету.

Виступ здобувача (в середньому до 5-7 хвилин) супроводжується відкритою дискусією всіх учасників (обмін питаннями та відповідями).

Здобувач вищої освіти здійснює розрахунки за даними тієї територіальної громади, що визначається за номером у списку в журналі обліку відвідування:

Івано-Франківська область					
№	Територіальні громади	№	Територіальні громади	№	Територіальні громади
1	Вигодська	9	Космацька	17	П'ядицька
1	Витвицька	10	Ланчинська	18	Рожнівська
2	Войнилівська	11	Матеївецька	19	Спаська
3	Делятинська	12	Нижньовербізька	20	Старобогородчанська
4	Дзвиняцька	13	Новицька	21	Тлумацька
5	Заболотівська	14	Олешанська	22	Угринівська
6	Загвиздянська	15	Переріслянська	23	Яблунівська
7	Коршівська	16	Печеніжинська	24	Ямницька

Вид заняття: практичне заняття

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо формування власних доходів місцевого бюджету.

Ілюстративний матеріал: для виконання завдання використовується лекційний матеріал та список рекомендованих джерел.

Для виконання завдання використовуються дані, наведені у Додатку 1 «Виконання доходної частини місцевого бюджету» до рішення сесій обласних, районних, міських рад, громад щодо затвердження звіту про виконання місцевого бюджету за останні три роки або дані, наведені на Державному веб-порталі бюджету для громадян Open Budget (<https://openbudget.gov.ua>).

З метою аналізу складу, структури, динаміки доходної частини обраного місцевого бюджету використовуються наступні показники:

- Виконання плану (%) розраховується як відношення фактичної суми значення за звітний період у діючих цінах до планової величини цього показника на цей же період * 100%.

Дозволяє визначити наскільки відсотків виконано планове завдання у відповідному періоді.

- Питома вага (%) розраховується як співвідношення частини сукупності до всієї сукупності * 100%.

Дозволяє визначити питому вагу кожної статті доходів (видатків) у загальному обсязі доходів (видатків) бюджету та зробити висновки про найбільш вагомій статті доходної (видаткової) частини місцевого бюджету.

- Темп зростання (%) розраховується як співвідношення між двома рівнями, один з яких взято за базу порівняння * 100%. Базою порівняння є попередній період.

Темп зростання характеризує відносну швидкість зміни явища і показує у скільки разів кожний даний рівень більший або менший рівня, який взято за базу порівняння.

- Абсолютний приріст (грн., тис. грн., млн. грн.) являє собою різницю між двома рівнями, один з яких взято за базу порівняння. Базою порівняння є попередній період.

Абсолютний приріст показує, на скільки одиниць кожен даний рівень відрізняється від рівня, взятого за базу порівняння. Абсолютний приріст може мати додатний або від'ємний знак. Якщо наступний рівень ряду динаміки більший за попередній, то абсолютний приріст буде мати знак «плюс», якщо менше – знак «мінус».

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;

- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;

- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

Практичне заняття виконується кожним слухачем окремо шляхом підготовки індивідуальної аналітичної записки доходної частини обраного місцевого бюджету (міської, селищної, сільської ради або громади) за останні **два роки**. Дані та результати дослідження пропонується оформити у вигляді таблиць.

Таблиця 5.1

Аналіз власних доходів _____
(назва місцевого бюджету)

Показники	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Доходи від операцій з капіталом	Цільові фонди	Всього власні доходи
А	1	2	3	4	5
План, всього (млн. грн)					
2022					
2021					
Факт, всього (млн. грн)					
2022					
2021					
Виконання плану, %					
2022					
2021					
Питома вага, %					
2022					
2021					
Темп зростання, %					
2022					
2021					
Абсолютний приріст (млн. грн)					
2022					
2021					

Висновки: _____

Таблиця 5.2

Аналіз неподаткових надходжень _____
(назва місцевого бюджету)

Код	Найменування	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Виконання плану, %	Питома вага, %	Абсолютний приріст	Темп зростання, %
		за роками	за роками	За роками	за роками	за роками	За роками
A	1	2	3	4	5	6	7
20000000	Неподаткові надходження						
.....							
.....							
.....							
.....							

Висновки: _____

Таблиця 5.3

Аналіз доходів від операцій з капіталом _____
(назва місцевого бюджету)

Код	Найменування	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Виконання плану, %	Питома вага, %	Абсолютний приріст	Темп зростання, %
		за роками	за роками	За роками	за роками	за роками	За роками
A	1	2	3	4	5	6	7

300000000	Доходи від операцій з капіталом						
.....							
.....							
.....							
.....							

Висновки: _____

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Знати структуру та класифікацію власних доходів місцевих бюджетів	1. Здійснювати управління власними доходами місцевого самоврядування

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Бюджетна система: підручник / С. В. Юшко. Харків : ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2018. 383 с.
2. Голинська О.В. Про місцеві бюджети – людською мовою: Методичний посібник. Миколаїв: ФРМ, 2014. 60 с.
3. Сидорович М. Муніципальні фінанси : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл.. Київ : НаУКМА, 2021. 68 с.
4. Управління місцевими фінансами: навч. посіб. / А.Г. Ахламов, О.В. Голинська, І.В. Яцкевич; за заг. ред. А.Г. Ахламова. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2013. 332 с.
5. Фінанси територіальних громад : навч. посібник / Л.С. Гаватюк, А.Г. Корбутяк, Н.Я. Сокровольська, Е.О. Юрій. Чернівці, 2019. 182 с.

Законодавчі акти та нормативно-правові документи

6. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
7. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
8. Про бюджетну класифікацію: наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11>.

Додаткова література:

1. Куценко Т.Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. Економіка та держава. № 6/2016. 2016. С.62-66.

2. Куценко Т.Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. Економіка та держава. № 6/2016. 2016. С.62-66.

3. Публічне управління сталим розвитком територій / Н. Васильєва, О. Васильєва, С. Приліпко. Збірник наукових праць ЛОГОС. 2020. Т. 2. С. 12-14.

Інформаційні ресурси:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua>.

2. Електронна бібліотека Державного університету «Одеська політехніка». URL: <http://opu.ua/education/e-library>.

3. Інформація про бюджет у формі відкритих даних. «Е-дата». URL: www.e-data.gov.ua.

Заняття 6: Аналіз податкових надходжень місцевого бюджету.

I. Питання для обговорення:

- 1) Загальнодержавні податки та збори, що стягуються в Україні при формуванні місцевих бюджетів.
- 2) ПДФО та їх роль у доходах місцевих бюджетів.
- 3) Податки з доходів фізичних осіб та їх роль у доходах місцевих бюджетів.
- 4) Податки на прибуток підприємств та їх роль у доходах місцевих бюджетів.
- 5) Рентні платежі та їх роль у доходах місцевих бюджетів.
- 6) Акцизний податок та їх роль у доходах МБ.

II. Індивідуальне завдання. Здійснити аналіз бюджету місцевого самоврядування та прослідкувати динаміку змін податкових надходжень бюджету за останні два роки. Виявити їх тенденцію та вплив факторів на формування податкових надходжень. Зробити висновки.

Виступ здобувача (в середньому до 5-7 хвилин) супроводжується відкритою дискусією всіх учасників (обмін питаннями та відповідями).

УВАГА! *Здобувач вищої освіти здійснює розрахунки за даними територіальної громади за погодженням з викладачем.*

Вид заняття: практичне заняття

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо формування податкових надходжень місцевого бюджету.

Практичне заняття виконується кожним здобувачем окремо шляхом підготовки індивідуальної аналітичної записки аналізу податкових надходжень обраного місцевого бюджету (міської, селищної, сільської ради або громади) за останні **два роки**. Дані та результати дослідження пропонується оформити у вигляді таблиць.

Таблиця 1

Аналіз податкових надходжень _____
(назва місцевого бюджету)

Код	Найменування	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Виконання плану, %	Питома вага, %	Абсолютний приріст	Темп зростання, %
		за роками	за роками	за роками	за роками	за роками	За роками
А	1	2	3	4	5	6	7
10000000	Податкові надходження						
11010000	Податок та збір на						

	доходи фізичних осіб						
11020000	Податок на прибуток підприємств						
12000000	Податки на власність						
13000000	Рентна плата та плата за використання природних ресурсів						
14000000	Внутрішні податки						
15000000	Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції						
16000000	Окремі податки і збори						
17000000	Збори на паливно-енергетичні ресурси						
18000000	Місцеві податки						
19000000	Інші податки та збори						

Висновки: _____

Ілюстративний матеріал: для виконання завдання використовується лекційний матеріал та список рекомендованих джерел.

Для виконання завдання використовуються дані, наведені у Додатку 1 «Виконання доходної частини місцевого бюджету» до рішення сесій обласних, районних, міських рад, громад щодо затвердження звіту про виконання місцевого бюджету за останні три роки або дані, наведені на Державному веб-порталі бюджету для громадян Open Budget (<https://openbudget.gov.ua>).

З метою аналізу складу, структури, динаміки доходної частини обраного місцевого бюджету використовуються наступні показники:

- Виконання плану (%) розраховується як відношення фактичної суми значення за звітний період у діючих цінах до планової величини цього показника на цей же період * 100%.

Дозволяє визначити наскільки відсотків виконано планове завдання у відповідному періоді.

- Питома вага (%) розраховується як співвідношення частини сукупності до всієї сукупності * 100%.

Дозволяє визначити питому вагу кожної статті доходів (видатків) у загальному обсязі доходів (видатків) бюджету та зробити висновки про найбільш вагомі статті доходної (видаткової) частини місцевого бюджету.

- Темп зростання (%) розраховується як співвідношення між двома рівнями, один з яких взято за базу порівняння * 100%. Базою порівняння є попередній період.

Темп зростання характеризує відносну швидкість зміни явища і показує у скільки разів кожний даний рівень більший або менший рівня, який взято за базу порівняння.

- Абсолютний приріст (грн., тис. грн., млн. грн.) являє собою різницю між двома рівнями, один з яких взято за базу порівняння. Базою порівняння є попередній період.

Абсолютний приріст показує, на скільки одиниць кожен даний рівень відрізняється від рівня, взятого за базу порівняння. Абсолютний приріст може мати додатний або від'ємний знак. Якщо наступний рівень ряду динаміки більший за попередній, то абсолютний приріст буде мати знак «плюс», якщо менше – знак «мінус».

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Загальнодержавні та місцеві податки та збори в частині їх зарахування до бюджету територіальної громади.	1. Здійснювати управління податковими надходженнями місцевих бюджетів.
2. Специфіку справляння податків та зборів, що зараховуються до податкових надходжень місцевого бюджету.	2. Оцінювати ефективність податкових надходжень у формуванні доходів місцевих бюджетів

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Податкова система: навчальний посібник / [Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін.]; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
 2. Податковий менеджмент : навч. посібник. – Рівне : НУВГП, 2020. – 412 с. URL: http://ep3.nuwm.edu.ua/18860/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%-D1%87._%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B7%20%D0%95.%D0%93.10.10..pdf.
 3. Становлення та розвиток податкової системи України: монографія / М. Г. Волощук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш. Ужгород : Видавництво Олександрі Гаркуші, 2021. 172 с
 4. Фінанси: навчальний посібник: експрес курс / І.С. Волохова, Н.А. Шикіна, О.Г. Волкова та ін.; за заг. ред. І.С. Волохової. – Харків: Видавництво «ПромАрт», 2018. 262 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7066/1/Фінанси.pdf>.
- Законодавчі акти та нормативно-правові документи**
5. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
 6. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

Інформаційні ресурси:

1. Державна Казначейська служба України. URL: www.treasury.gov.ua
2. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua>.
3. Електронна бібліотека Державного університету «Одеська політехніка». URL: <http://opu.ua/education/e-library>
4. Інформація про бюджет у формі відкритих даних. «Е-дата». URL: www.e-data.gov.ua.
5. Міністерство фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua.
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
7. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>
8. Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>
9. Рахункова палата. URL: <https://rp.gov.ua/home>
10. Сайти місцевих рад – інформація та документи щодо бюджету громади: рішення про затвердження місцевого бюджету та його виконання, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, інша документація.

Заняття 7: Оцінка ефективності місцевих податків і зборів.

I. Питання для обговорення:

- 1) Склад та структура місцевих податків і зборів України.
- 2) Еволюція місцевих податків і зборів.
- 3) Ефективність застосування місцевих податків і зборів в Україні.
- 4) Спрощена система оподаткування: переваги та ризики застосування.

II. Індивідуальне завдання. Здійснити аналіз бюджету місцевого самоврядування та прослідкувати динаміку змін місцевих податків і зборів бюджету з визначенням факторів впливу на ці зміни. Запропонуйте декілька варіантів збільшення обсягів податків та зборів до місцевого органу самоврядування. Під час розробки пропозиції оцінити її вплив при формуванні податків та зборів місцевим органом самоврядування. Окремо слід окреслити проблематику податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, плати за землю, єдиного податку.

Виступ здобувача (в середньому до 5-7 хвилин) супроводжується відкритою дискусією всіх учасників (обмін питаннями та відповідями).

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо здійснення оцінки ефективності місцевих податків і зборів.

Ілюстративний матеріал: для виконання завдання використовується лекційний матеріал та список рекомендованих джерел. Для виконання завдання використовуються дані, наведені у Додатку 1 «Виконання доходної частини місцевого бюджету» до рішення сесій обласних, районних, міських рад, громад щодо затвердження звіту про виконання місцевого бюджету за останні два роки або дані, наведені на Державному веб-порталі бюджету для громадян Open Budget (<https://openbudget.gov.ua>).

З метою аналізу складу, структури, динаміки місцевих податків та зборів використовують показники, розрахунок яких наведено у Практичному занятті № 5.

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

Практичне заняття виконується кожним здобувачем окремо шляхом підготовки індивідуальної аналітичної записки аналізу місцевих податків і зборів обраного місцевого бюджету (міської, селищної, сільської ради

громади) за останні **два роки**. Дані та результати дослідження пропонується оформити у вигляді таблиці.

Таблиця 1

Аналіз місцевих податків і зборів _____
(назва місцевого бюджету)

Код	Найменування	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Виконання плану, %	Питома вага, %	Абсолютний приріст	Темп зростання, %
		за роками	за роками	за роками	за роками	за роками	За роками
A	1	2	3	4	5	6	7
18000000	Місцеві податки та збори						
.....							
.....							

Висновки: _____

УВАГА! Здобувач вищої освіти здійснює розрахунки за даними цієї територіальної громади, що визначена у Практичному занятті 1.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Знати основи місцевого оподаткування	1. Розробляти й формувати пропозиції / рекомендації, обґрунтування та приймати управлінські рішення

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Податкова система: навчальний посібник / Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін.; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
2. Податковий менеджмент : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2020. 412 с..
3. Становлення та розвиток податкової системи України: монографія / М. Г. Волощук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш. Ужгород : Видавництво Олександрів Гаркуші, 2021. 172 с

4. 30. Фінанси: навчальний посібник: експрес курс / І.С. Волохова, Н.А. Шикіна, О.Г. Волкова та ін.; за заг. ред. І.С. Волохової. Харків: Видавництво «ПромАрт», 2018. 262 с.

Законодавчі акти та нормативно-правові документи

5. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

6. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

Інформаційні ресурси:

1. Державна Казначейська служба України. URL: www.treasury.gov.ua.

2. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua>.

3. Електронна бібліотека Державного університету «Одеська політехніка». URL: <http://opu.ua/education/e-library>.

4. Інформація про бюджет у формі відкритих даних. «Е-дата». URL: www.e-data.gov.ua.

5. Міністерство фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua.

6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

7. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.

8. Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>.

9. Сайти місцевих рад – інформація та документи щодо бюджету громади: рішення про затвердження місцевого бюджету та його виконання, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, інша документація.

Заняття 8: Управління у сфері місцевого фінансового вирівнювання.

І. Питання для обговорення:

- 1) Поясніть, що становлять фіскальні дисбаланси та назвіть причини, які обумовлюють їх виникнення.
- 2) Поясніть різницю між вертикальними та горизонтальними фіскальними дисбалансами.
- 3) Дайте визначення сутності міжбюджетних відносин та обґрунтуйте основну мету їх регулювання.
- 4) Назвіть етапи розвитку міжбюджетних відносин в Україні.
- 5) Визначте склад міжбюджетних трансфертів, установлених Бюджетним кодексом України.
- 6) Розкрийте призначення основних субвенцій, що надаються з Державного бюджету України.
- 7) Назвіть міжбюджетні трансфери, які можуть встановлюватися між окремими місцевими бюджетами.

ІІ. Індивідуальне завдання. Проаналізувати механізм регулювання міжбюджетних взаємовідносин, спрямований на вирівнювання фінансового потенціалу громади, за допомогою якого досягається баланс інтересів різних рівнів влади. Запропонуйте декілька варіантів щодо оптимізації фінансового вирівнювання.

Виступ здобувача (в середньому до 5-7 хвилин) супроводжується відкритою дискусією всіх учасників (обмін питаннями та відповідями).

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо управління у сфері місцевого фінансового вирівнювання.

Ілюстративний матеріал: для виконання завдання використовується лекційний матеріал та список рекомендованих джерел. Для виконання дослідження використовуються дані, наведені у Додатку «Фінансування та виконання міжбюджетних трансфертів» до рішення сесій міських, селищних, сільських рад громади щодо затвердження звіту про виконання місцевого бюджету за останні два роки або дані, наведені на Державному веб-порталі бюджету для громадян Open Budget (<https://openbudget.gov.ua>).

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;

- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

Практичне заняття виконується кожним здобувачем окремо шляхом підготовки індивідуальної аналітичної записки щодо міжбюджетних відносин обраного місцевого бюджету (міської, селищної, сільської територіальної громади) за останні **два роки**. Дані та результати дослідження пропонується оформити у вигляді таблиць.

Таблиця 1

Аналіз міжбюджетних трансфертів _____
(назва місцевого бюджету)

Найменування	План	Факт	Виконання плану, %	Питом а вага, %	Абсолютний приріст	Темп зростання , %
	за роками	за роками	за роками	за роками	за роками	за роками
1	2	3	4	5	6	7
Офіційні трансферти, всього, в т.ч.:						
базова дотація						
додаткові дотації						
освітня субвенція						
субвенція						
субвенція						

Висновки: _____

УВАГА! Здобувач вищої освіти здійснює розрахунки за даними цієї територіальної громади, що визначена у Практичному занятті 1.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Знати зміст, структуру та основне призначення міжбюджетних трансфертів.	1. Вміти застосовувати порівняльні характеристики міжбюджетних трансфертів у сфері місцевого фінансового вирівнювання.

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини: навч. посіб. / І.О. Луніна, Т.Г. Бондарук. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304 с.

2. Сидорович М. Муніципальні фінанси : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / М. Сидорович. Київ : НаУКМА, 2021. 68 с.

Законодавчі акти та нормативно-правові документи

3. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

Додаткова література:

4. Куценко Т.Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. Економіка та держава. № 6/2016. 2016. С.62-66.

5. Куценко Т.Ф. Форми залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні: оглядовий аналіз. Економіка та держава. № 7/2020. 2020. С.66-72.

Інформаційні ресурси:

1. Державна Казначейська служба України. URL: www.treasury.gov.ua.
2. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua>.
3. Електронна бібліотека Державного університету «Одеська політехніка». URL: <http://opu.ua/education/e-library>.
4. Інформація про бюджет у формі відкритих даних. «Е-дата». URL: www.e-data.gov.ua.
5. Міністерство фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua.
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
7. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.
8. Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>.
9. Сайти місцевих рад – інформація та документи щодо бюджету громади: рішення про затвердження місцевого бюджету та його виконання, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, інша документація.

Заняття 9: Система горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій.

I. Питання для обговорення:

- 1) Теоретичні засади функціонування системи горизонтального вирівнювання.
- 2) Порядок та умови проведення горизонтального вирівнювання податкоспроможності обласних бюджетів.
- 2) Порядок та умови проведення горизонтального вирівнювання податкоспроможності територіальних громад.
- 3) Досвід зарубіжних країн щодо вирівнювання податкоспроможності територій.

II. Індивідуальне завдання. Визначити обсяг дотації певної територіальної громади.

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо системи горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій.

Ілюстративний матеріал:

- ✓ лекційний матеріал,
- ✓ Інформаційно-аналітичний дашборд «Бюджети територіальних громад України»: <https://cutt.ly/GTDClaE>,
- ✓ Інформаційно-аналітична система моніторингу статистичних та адміністративних показників територіальних громад <https://2023-ias.tdukr.com/>.
- ✓ Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget: <https://openbudget.gov.ua>.

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

Завдання. На підставі даних визначити, яким чином потрібно здійснити горизонтальне вирівнювання для бюджету територіальної громади, обчислити суму дотації (базової або реверсної). Зробити висновки.

Назва показника	Показник станом на 01.01.202
1	2
чисельність населення територіальної громади	

сума ПДФО по територіальній громаді	
середній рівень податкоспроможності ТГ	
середній рівень податкоспроможності по Україні	
Індекс податкоспроможності	
Обсяг дотації (реверсної / базової)	

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Знати зміст та структуру системи горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій.	1. Вміти використовувати інструменти управління системою горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій.
2. Знати порядок розрахунку дотації (базової, реверсної) на відповідному місцевому рівні	2. Вміти здійснювати розрахунки обсягу дотацій (базової або реверсної) та на їх основі робити висновки.

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини: навч. посіб. / І.О. Луніна, Т.Г. Бондарук Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304 с.
2. Сидорович М. Муніципальні фінанси : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Київ : НаУКМА, 2021. 68 с.

Додаткова література

3. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навч. посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
4. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.

Інформаційні ресурси:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua>.
2. Електронна бібліотека Державного університету «Одеська політехніка». URL: <http://opu.ua/education/e-library>.
3. Інформація про бюджет у формі відкритих даних. «Е-дата». URL: www.e-data.gov.ua.
4. Міністерство фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
6. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.

7. Одеська національна наукова бібліотека. URL:
<http://www.odnb.odessa.ua>.

8. Сайти місцевих рад – інформація та документи щодо бюджету громади: рішення про затвердження місцевого бюджету та його виконання, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, інша документація.

Заняття 10: Аналіз видаткової частини бюджетів місцевого самоврядування.

I. Питання для обговорення:

- 1) Основні напрямки використання бюджетних коштів місцевого самоврядування.
- 2) Особливості видатків місцевого бюджету на економічну діяльність.
- 3) Особливості видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення, розрахунок необхідного обсягу. Контингенти отримувачів соціальних виплат.
- 4) Особливості видатків на охорону здоров'я, розрахунок необхідного обсягу.
- 5) Особливості видатків на освіту, розрахунок необхідного обсягу. Визначення приведенного контингенту учнів різних типів загальноосвітніх навчальних закладів.
- 6) Особливості видатків на капітальне будівництво.

II. Індивідуальне завдання. Здійснити аналіз бюджету місцевого самоврядування та прослідкувати динаміку змін видаткової частини бюджету з визначенням факторів впливу на ці зміни. Запропонуйте декілька варіантів зменшення обсягів видатків та їх перерозподілу, а також пропозиції щодо перерозподілу видатків на утримання самого місцевого органу самоврядування.

Виступ здобувача (в середньому до 5 хвилин) супроводжується відкритою дискусією всіх учасників (обмін питаннями та відповідями).

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо здійснення аналізу видаткової частини бюджетів місцевого самоврядування.

Ілюстративний матеріал: для виконання завдання використовується лекційний матеріал та список рекомендованих джерел. Для виконання практичного заняття використовуються дані, наведені у Додатку 3 «Виконання видатків місцевого бюджету» до рішення сесій міських, селищних, сільських рад щодо затвердження звіту про виконання місцевого бюджету за останні два роки.

З метою аналізу складу, структури, динаміки видаткової частини бюджету використовують показники, розрахунок яких наведено у Практичному занятті № 5.

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

Практичне заняття виконується кожним здобувачем шляхом аналізу видаткової частини обраного місцевого бюджету (міської, селищної, сільської територіальної громади) за останні **два роки**. Дані та результати дослідження пропонується оформити у вигляді таблиці.

Таблиця 10.1

Аналіз видатків за функціональною класифікацією _____

(назва місцевого бюджету)

Код	Найменування	План			Факт			Виконання плану, %			Питома вага, %		
		20	20	20_	20	20	20	20_	20_	20_	20_	20_	20_
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Всього, в т.ч.:												
010	Державне управління												
300	Соціальний захист та соціальне забезпечення												
....	 і т.д.												

Висновки: _____

УВАГА! *Здобувач вищої освіти здійснює розрахунки за даними територіальної громади, що визначено у Практичному занятті 1.*

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Розуміти склад та структуру видатків бюджету органу місцевого самоврядування.	1. Вміти використовувати фінансові, статистичні, аналітичні документи для аналізу видаткової частини місцевого бюджету.
	2. Формувати пропозиції та рекомендації, обґрунтовувати та приймати управлінські рішення щодо управління видатковою частиною місцевого бюджету

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Бюджетна система: підручник / С. В. Юшко. Харків : ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2018. 383 с.
2. Голинська О.В. Про місцеві бюджети – людською мовою: Методичний посібник / О.В. Голинська. Миколаїв: ФРМ, 2014. 60 с.
3. Сидорович М. Муніципальні фінанси : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Київ : НаУКМА, 2021. 68 с.
4. Управління місцевими фінансами: навч. посіб. / А.Г. Ахламов, О.В.Голинська, І.В. Яцкевич; за заг. ред. А.Г. Ахламова. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2013. 332 с.
5. Фінанси територіальних громад : навч. посібник / Л.С. Гаватюк, А.Г. Корбутяк, Н.Я. Сокровольська, Е.О. Юрій. Чернівці, 2019. 182 с.

Законодавчі акти та нормативно-правові документи

6. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
7. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
8. Про бюджетну класифікацію: наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11>.

Додаткова література:

1. Куспляк Г. Запровадження програмно цільового методу в Україні/ Актуальні проблеми державного управління. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2016. Вип.3(67). С. 73–83.
2. Куценко Т.Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. Економіка та держава. № 6/2016. 2016. С.62-66.
3. Куценко Т.Ф. Форми залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні: оглядовий аналіз. Економіка та держава. № 7/2020. 2020. С.66-72.
4. Місцевий розвиток : кращі практики та інструменти розумного зростання : колективна монографія / за заг. ред. проф. В.Б. Родченка. Харків : «Друкарня Мадрид», 2017. 212 с.

Інформаційні ресурси:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua>.
2. Електронна бібліотека Державного університету «Одеська політехніка». URL: <http://opu.ua/education/e-library>.
3. Інформація про бюджет у формі відкритих даних. «Е-дата». URL:www.e-data.gov.ua.
4. Сайти місцевих рад – інформація та документи щодо бюджету громади: рішення про затвердження місцевого бюджету та його виконання, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, інша документація.

Заняття 11: Складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів і звітів про їх виконання.

I. Питання для обговорення:

- 1) Правила складання паспортів бюджетних програм.
- 2) Правила складання звітів про виконання паспортів бюджетних програм.
- 3) Результативний показник затрат виконання бюджетних програм.
- 4) Результативний показник продукту виконання бюджетних програм.
- 5) Результативний показник ефективності виконання бюджетних програм.
- 6) Результативний показник якості виконання бюджетних програм.

II. Індивідуальне завдання. Заповнити паспорт бюджетної програми. Запропонувати перелік показників затрат, продукту, ефективності та якості за декількома завданнями бюджетної програми. Під час розробки пропозиції оцінити їх вплив на соціально-економічний розвиток території. Окремо слід окреслити проблематику паспортизації бюджетних видатків та переходу до їх паспортного обслуговування Державною казначейською службою України.

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів і звітів про їх виконання.

Ілюстративний матеріал: для виконання завдання використовується лекційний матеріал та список рекомендованих джерел. Для визначення результативних показників бюджетної програми рекомендовано використовувати такі дані:

Назва показника	Визначення	Характерна ознака показника (фактору) у програмі	Співвідно-сність з фактором праці	Ознака одиниці вимірювання
1	2	3	4	5
Показники затрат	визначають обсяги та структуру ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми та характеризують структуру витрат	1) Хто виробляє послугу? – Штатна структура, структура управлінь, відділів, відділень і т. ін. 2) Чим виробляємо послугу? – потужності, будівлі, споруди і т. ін.	Засіб надання послуги (матеріальні та людські засоби праці)	Одиниця вимірювання завжди подається в абсолютному вираженні – шт., од., од., м ² , м ³ .
Показники продукту	використовуються для оцінки досягнення поставленої мети	1) На кого (на що) ми докладаємо зусиль? 2) На кого (на що) ми діємо у процесі надання послуг? – Контингент споживачів послуги, обсяги	Об'єкт надання послуги (предмет праці)	Одиниця вимірювання завжди подається в абсолютному вираженні – осіб, учнів, пацієнтів, м ² , м ³ .

		виконаних робіт за послугою, і т. ін.		
Показники ефективно сті	залежать від завдань, виконання яких забезпечує реалізацію бюджетної програми	1) Скільки коштує одиниця продукту в грошовому виразі? 2) Яка частка показника затрат припадає на одиницю продукту?	Продукти вність послуги (продукти вність праці)	Одиниця вимірювання завжди подається у відносних величинах – грн/пацієнта, од. вчителів/1 учня (навантаження), грн / м ² ремонту
Показники якості	є сукупністю властивостей, які характеризують досягнуті результати якості створеного продукту, що задовольняють споживача відповідно до їх призначення та відображають послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій у наданні послуг (виробленні товарів, виконанні робіт) споживачам за рахунок коштів бюджетної програми	1) Що досягнуто в результаті виконання програми?	Результат надання послуги (результат праці)	Одиниця вимірювання завжди подається у відносних величинах – % зниження захворюваності, темп зростання показника порівняно з іншим періодом

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

Практичне заняття виконується кожним слухачем окремо шляхом підготовки бюджетної програми з визначенням мети, завдань та результативних показників. Дані та результати дослідження пропонується оформити у вигляді таблиці.

Форма звітності:

Назва бюджетної програми	
Найменування розпорядника бюджетних коштів	
Найменування відповідального виконавця	
Мета бюджетної програми	<i>Характерні риси мети бюджетної програми: визначення кінцевого результату від реалізації програми; орієнтація на довгострокову перспективу; відповідність головній меті діяльності розпорядника коштів.</i>
Завдання бюджетної програми	<i>Завдання повинні мати такі характеристики:</i> – <i>орієнтованість на результат (добре сформульовані завдання, які чітко вказують на те, що необхідно зробити);</i> – <i>відображення результатів у кількісних вимірах (для того, щоб мати змогу визначити, виконане завдання чи ні, необхідно мати спосіб вимірювання результатів).</i> 1. 2.
Результативні показники виконання бюджетної програми	
Завдання 1	
Показники затрат	<i>Характерна ознака показника та одиниці вимірювання</i>
Показники продукту	<i>Характерна ознака показника та одиниці вимірювання</i>
Показники ефективності	<i>Характерна ознака показника та одиниці вимірювання</i>
Показники якості	<i>Характерна ознака показника та одиниці вимірювання</i>
Завдання 2	
Показники затрат	<i>Характерна ознака показника та одиниці вимірювання</i>
Показники продукту	<i>Характерна ознака показника та одиниці вимірювання</i>
Показники ефективності	<i>Характерна ознака показника та одиниці вимірювання</i>
Показники якості	<i>Характерна ознака показника та одиниці вимірювання</i>

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Правила складання паспортів бюджетних програм, визначення показників результативності.	1. Вміти користуватися Типовим переліком бюджетних програм та показників їх виконання, складання паспорта бюджетної програми.
2. Правила складання звітів про виконання паспортів бюджетних програм	2. Застосовувати практичні навички щодо формування переліку результативних показників виконання бюджетних програм.

*Забезпечення роботи здобувачів:***Основна література:**

Навчально-методична та наукова література

1. Куспляк Г. І. Комплексний механізм державного управління бюджетними програмами капітального будівництва в Україні : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2019. 264 с.

2. Планування та виконання місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: навчальний посібник / В. В. Зубенко, О.В. Голинська та ін.: за заг. ред. В.В. Зубенка // ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження»; 6-те видання, випр. та доп. К., 2017. 144 с.

3. Станкус Т. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів. Х. : Фактор, 2017. 128 с.

Законодавчі акти та нормативно-правові документи

4. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

5. Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів: наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 №836. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1103-14>.

6. Про затвердження Основних підходів до запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів: наказ Міністерства фінансів України від 02.08.2010 №805. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/normatyvnopravova-baza-z-pytan-ptsm?category=bjudzhet&subcategory=local-budg>.

7. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. № 538-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-p>

8. Про затвердження Примірного переліку результативних показників бюджетних програм для місцевих бюджетів за видатками, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів: наказ Міністерства фінансів України від 27.07.2011 №945. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0945201-11#Text>.

9. Про результативні показники бюджетної програми : наказ Міністерства фінансів України від 10.12.2010 № 1536. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1353-10>.

10. Правила складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів та звітів про їх виконання: наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 № 836. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1104-14#Text>.

11. Про затвердження складових Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету: наказ Міністерства фінансів України від 20.09.2017 №793. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0793201-17#Text>.

Додаткова література:

1. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.

2. Ефективність використання міжбюджетних трансфертів: основні порушення / О. Колтик, В. Мазярчук, Н. Слиш // U-LEAD with Europe. 2021. 22 с.

Інформаційні ресурси:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua>.
2. Електронна бібліотека Державного університету «Одеська політехніка». URL: <http://opu.ua/education/e-library>
3. Інформація про бюджет у формі відкритих даних. «Е-дата». URL: www.e-data.gov.ua.
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>
6. Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>
7. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>
8. Сайти місцевих рад – інформація та документи щодо бюджету громади: рішення про затвердження місцевого бюджету та його виконання, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, інша документація.

Заняття 12: Оцінка ефективності та моніторинг показників результативності бюджетних програм.

I. Питання для обговорення:

- 1) Аналіз існуючої законодавчої бази з питань моніторингу та оцінки результативності бюджетних програм.
- 2) Проблеми діючого законодавства у частині моніторингу та оцінки бюджетних програм.
- 3) Необхідність та наслідки запровадження систем моніторингу та оцінки бюджетних програм.
- 4) Порядок здійснення оцінки ефективності виконання бюджетних програм за програмно-цільовим методом.
- 5) Порядок здійснення моніторингу показників результативності бюджетних програм.

II. Індивідуальне завдання. Здійснити оцінку ефективності та моніторинг показників результативності бюджетної програми.

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо оцінки ефективності та моніторингу показників результативності бюджетних програм.

Ілюстративний матеріал: для виконання завдання використовується лекційний матеріал та список рекомендованих джерел.

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

Практичне заняття виконується кожним слухачем окремо шляхом здійснення оцінки ефективності та моніторингу показників результативності бюджетної програми, запропонованих у практичному занятті 10.

Форма звітності:

Оцінка ефективності
та моніторинг показників результативності бюджетної програми

(назва бюджетної програми)

(найменування розпорядника бюджетних коштів)

(найменування відповідального виконавця бюджетної програми)

1. Виконання бюджетної програми за напрямками використання бюджетних коштів:

Напрями використання бюджетних коштів	2020 рік			2021 рік		
	План	Факт	Відхилення факту від плану (+/-)	План	Факт	Відхилення факту від плану (+/-)
1	2	3	4	5	6	7
ВСЬОГО, в т.ч.						

Пояснення щодо відхилень:

2. Виконання результативних показників бюджетної програми

Результативні показники	2020 рік			2021 рік		
	План	Факт	Відхилення факту від плану (+/-)	План	Факт	Відхилення факту від плану (+/-)
1	2	3	4	5	6	7
<i>Завдання 1</i>						
<i>Показники затрат</i>						
<i>Показники продукту</i>						
<i>Показники ефективності</i>						
<i>Показники якості</i>						
<i>Завдання 2</i>						
<i>Показники затрат</i>						
<i>Показники продукту</i>						
<i>Показники ефективності</i>						

<i>Показники якості</i>						

Пояснення щодо відхилень:

1.4. Узагальнений висновок:

Актуальність бюджетної програми	<i>зазначається ступінь задоволення потреб у ході реалізації програми, чи залишається програма актуальною для подальшої її реалізації, чи мало місце дублювання заходів програми та заходів інших програм</i>
Ефективність бюджетної програми	<i>визначаються рівень досягнення мети та виконання завдань програми при використанні відповідного обсягу бюджетних коштів, можливості досягнення кращих результатів при використанні цих коштів, зазначаються недоліки та упущення організаційного, нормативно-правового та фінансового характеру, а також пов'язані з неналежним виконанням функції з управління бюджетними коштами (зокрема, несвоєчасність затвердження паспортів бюджетних програм та порядків використання бюджетних коштів, недотримання порядків використання бюджетних коштів, неналежна організація проведення державних закупівель, неналежна організація роботи із розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів тощо), а також надаються пропозиції щодо усунення недоліків при виконанні бюджетної програми та покращення управління бюджетними коштами;</i>
Корисність бюджетної програми	<i>зазначаються соціально-економічні наслідки впровадження програми, перешкоди, що завадили досягненню необхідних результатів програми;</i>
Довгостроковість наслідків бюджетної програми	<i>вказується, чи будуть результати програми використовуватись після завершення її реалізації</i>

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Законодавчу базу з питань моніторингу та оцінки результативності бюджетних програм	1. Вміти визначати параметри моніторингу та оцінку ефективності бюджетних програм.
2. Порядок здійснення оцінки ефективності виконання бюджетних програм за програмно-цільовим методом	2. Виокремлювати проблемні аспекти за результатами оцінки ефективності та моніторингу бюджетних програм.
3. Порядок здійснення моніторингу показників результативності бюджетних програм.	3. Надавати пропозиції щодо вирішення зазначених проблемних питань.

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Станкус Т. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів. Х. : Фактор, 2017. 128 с.

Законодавчі акти та нормативно-правові документи

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм: наказ Міністерства фінансів України від 17.05.2011 № 608. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11#Text>.

3. Про оцінку ефективності бюджетних програм державного бюджету: наказ Міністерства фінансів України від 19.05.2020 № 223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0646-20#Text>

Інформаційні ресурси:

1. Електронна бібліотека Державного університету «Одеська політехніка». URL: <http://opu.ua/education/e-library>

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

3. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.

4. Одеська національна наукова бібліотека.. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>.

5. Сайти місцевих рад – інформація та документи щодо бюджету громади: рішення про затвердження місцевого бюджету та його виконання, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, інша документація

Заняття 13: Методика здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм на місцевому рівні.

I. Питання для обговорення:

- 1) Показники стимулятори та дестимулятори.
- 2) Середній індекс виконання показників ефективності бюджетної програми.
- 3) Середній індекс виконання показників якості бюджетної програми.
- 4) Розрахунок порівняння результативності бюджетної програми.

II. Індивідуальне завдання. Здійснити порівняльний аналіз ефективності бюджетної програми, використовуючи єдиний алгоритм розрахунку на основі формульного підходу, зробити висновки.

Мета: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо здійснення порівняльного аналізу результативності бюджетних програм на місцевому рівні.

Ілюстративний матеріал: для проведення порівняльного аналізу ефективності бюджетної програми необхідно освоїти лекційний матеріал та список рекомендованих джерел, а також використовувати інформацію, наведену у звітах про виконання паспортів бюджетної програми за звітний та попередній періоди.

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

Практичне заняття виконується кожним слухачем окремо шляхом здійснення порівняльного аналізу результативності бюджетної програми.

Завдання для виконання.

Відповідно до Методики здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм, що виконуються розпорядниками коштів місцевих бюджетів (лист Міністерства фінансів України від 19.09.2013 № 31-05110-14-5/27486) виконайте порівняльний аналіз ефективності обраної бюджетної програми з фінансово-господарської діяльності закладу охорони здоров'я, використовуючи єдиний алгоритм розрахунку на основі формульного підходу, зробіть висновки.

Форма звітності завдання:

Порівняльний аналіз ефективності бюджетної програми (*назва бюджетної програми*), головний розпорядник бюджетних коштів (*найменування розпорядника*), відповідальний виконавець бюджетної програми (*найменування відповідального виконавця бюджетної програми*).

Результати порівняльного аналізу ефективності бюджетної програми відображаємо в табличній формі:

Відображаємо в таблиці такі форми:

Показники	Попередній період			Звітний період		
	Затверд жено	Вик онан о	Виконання плану	Затверд жено	Вико нано	Виконання плану
1	2	3	4	5	6	7
Завдання 1						
ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ						
Показник ефективності 1						
Показник ефективності 2						
Середній показник виконання плану	х	х		х	х	
ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ						
Показник якості 1	х	х	х			
Показник якості 2	х	х	х			
Середній показник виконання плану	х	х	х	х	х	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАВДАННЯ 1	розрахунок					
Завдання 2						
ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ						
Показник ефективності 1						
Показник ефективності 2						
Середній показник виконання плану	х	х		х	х	
ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ						
Показник якості 1	х	х	х			
Показник якості 2	х	х	х			
Середній показник виконання плану	х	х	х	х	х	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАВДАННЯ 2	розрахунок					
ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОГРАМИ	розрахунок					

Розв'язання:

- 1) Визначте показники стимулятори та дестимулятори.

Показники стимулятори та дестимулятори бюджетні програми

ПОКАЗНИКИ	
СТИМУЛЯТОРИ - це результативні показники, для яких перевиконання планових значень є бажаним і має позитивний вплив на результативність	ДЕСТИМУЛЯТОРИ - це результативні показники, для яких перевиконання планових значень має негативний вплив на результативність програми

програми	
1	2

- 2) Провести розрахунки та оформити результати аналізу ефективності бюджетної програми у табличній формі, зазначеній вище:

2.1. Середній індекс виконання показників ефективності бюджетної програми за звітний період:

$$\bar{I}_{(ef)} = \sum \frac{P_{(ef)i_{факт}}}{P_{(ef)i_{план}}} \div z_{(ef)} \cdot 100, \text{ де}$$

$P_{(ef)i_{факт}}$ – фактичне значення всіх показників ефективності;

$P_{(ef)i_{план}}$ – планове значення всіх показників ефективності;

$Z_{(ef)}$ – кількість показників ефективності бюджетної програми.

Розрахунки:

Середній індекс виконання показників ефективності бюджетної програми за звітний період дорівнює

Завдання 1 _____

Завдання 2 _____

2.2. Середній індекс виконання показників якості бюджетної програми за звітний період:

$$\bar{I}_{(як)} = \sum \frac{P_{(як)i_{факт}}}{P_{(як)i_{план}}} \div z_{(як)} \cdot 100, \text{ де}$$

$P_{(як)i_{факт}}$ – фактичне значення всіх показників якості;

$P_{(як)i_{план}}$ – планове значення всіх показників якості;

$Z_{(як)}$ – кількість показників якості бюджетної програми.

Розрахунки:

Середній індекс виконання показників якості бюджетної програми за звітний період дорівнює

Завдання 1 _____

Завдання 2 _____

2.3. Розрахунок порівняння результативності бюджетної програми за звітний період із показниками попередніх періодів:

$$\bar{I}_1 = \frac{\bar{I}_{(ef)_{звм}}}{\bar{I}_{(ef)_{баз}}}$$

Розрахунки:

Середній індекс виконання показників ефективності бюджетної програми за минулий період дорівнює

Завдання 1 _____

Завдання 2 _____

Порівняння результативності бюджетної програми із показниками попередніх періодів

Завдання 1 _____

Завдання 2 _____

2.4. Кінцевий розрахунок загальної ефективності завдання, підпрограми та програми:

$$E = \bar{I}_{(ef)} + \bar{I}_{(як)} + \bar{I}_1$$

Розрахунки:

Кінцевий розрахунок загальної ефективності завдання, підпрограми та програми

Завдання 1 _____

Завдання 2 _____

3) Узагальнений висновок про ефективність бюджетної програми:

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Розрахунок середнього індексу виконання показників ефективності та якості бюджетної програми.	1. Вміти застосовувати Методику здійснення порівняльного аналізу результативності бюджетних програм.
2. Розрахунок загальної ефективності завдання, підпрограми та програми.	2. Здійснювати порівняльний аналіз результативності бюджетних програм з метою прийняття управлінських рішень, заснованих на її результатах.

Забезпечення роботи здобувачів:

Основна література:

Навчально-методична та наукова література

1. Станкус Т. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів. Х. : Фактор, 2017. 128 с.

Законодавчі акти та нормативно-правові документи

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 17.05.2011 № 608. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11#Text>

3. Про результативні показники бюджетної програми: наказ Міністерства фінансів України від 10.12.2010 № 1536. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1353-10>

4. Удосконалена Методика здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм, які виконуються розпорядниками коштів місцевих бюджетів: лист Міністерства фінансів України від 19.09.2013 № 31-05110-14-5/27486. URL: https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/metodyka_zdiysnennya_porivnyalnoho_analizu.pdf

Інформаційні ресурси:

1. Електронна бібліотека Державного університету «Одеська політехніка». URL: <http://opu.ua/education/e-library>.

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

3. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.

4. Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>.

5. Сайти місцевих рад – інформація та документи щодо бюджету громади: рішення про затвердження місцевого бюджету та його виконання, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, інша документація.